

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŐTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research
Cilt: 13 Sayı: 73 Ekim 2020 & Volume: 13 Issue: 73 October 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

ŐEHYÜLİSLÂM YAHYÂ'NIN "DIRLER" REDİFLİ GAZELİNİN YAPISALCILIK AÇISINDAN İNCELENMESİ EXAMINATION OF SHEIKHULISLAM YAHYA'S NAMED "DIRLER" GHAZAL FROM THE POINT OF VIEW OF STRUCTURALISM

Merve MENTEŐE*

Öz

Bu çalışmada, XVII. yüzyıl divan şairlerinden Şeyhülislâm Yahyâ'nın "dirler" redifli gazelinin kısaca şerh metodu ile incelendikten sonra yapısalcılık açısından değerlendirilmesine yer verilmiştir. İnceleme kısmından önce yapısalcılık hakkında bilgilere yer verilmiştir. Ardından Şeyhülislâm Yahyâ'nın "dirler" redifli gazeli anlam bakımından değerlendirilmiştir. Daha sonra şiirin yapısal özelliklerinden gazelin nazım şekli, gazelin ses incelemesi ve gazelin söz dizimi incelemesine detaylıca yer verilmiştir. Çalışmamızda gazelin nazım şeklinin divandaki yüzdelik oranı, gazelin ses incelemesi bahsinde geçen vezninin divandaki yüzdelik oranı, gazelin vezin özelliklerinin beyitlerdeki durumu, gazelin ses özelliklerinin beyitlerdeki oranı, gazelde yer alan kelimelerin kökenleri, tamlamaların özellikleri ve cümlelerin çeşitleri tablolarla verilmiştir. Sonuç olarak şair tarafından gazelin her bir aşamasının anlamla beraber şiirin ses ve söz yapısının dengeli ve bilinçli bir uyum içinde oluşturulduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmanın Klasik Türk şiiri araştırmalarına yeni yaklaşımlar bahsine bir nebze olsun katkı sağlaması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dirler, Gazel, Klasik Türk Şiiri, Şeyhülislâm Yahyâ, Yapısalcılık.

Abstract

In this work, XVII. after examining the "dirler" redif ghazal of SheikhuIslam Yahya, one of the century's divan poets, with the method of commentary, it was evaluated in terms of structuralism. Before the review section, information about structuralism is given. Then SheikhuIslam Yahya's "dirler" redif ghazal was evaluated in terms of meaning. Later, the structural features of the poem were given in detail to the nazim form of the ghazal, the sound analysis of the ghazal and the syntax analysis of the ghazal. In our study, the percentage ratio of the shape of the ghazal in the court, the percentage ratio of the teller in the court mentioned in the sound review of the ghazal, the state of the properties of the ghazal in couplets, the ratio of the sound properties of the ghazal in couplets, the origins of the words contained in the ghazal, the properties of the integrations and the types of sentences are given in tables. As a result, it was determined by the poet that the sound and word structures of the poem together with the meaning of each stage of the ghazal were formed in a balanced and conscious harmony. The aim of this study is to contribute a little bit to the mention of new approaches to Classical Turkish poetry research.

Keywords: Dirler, Ghazal, Classical Turkish Poetry, SheikhuIslam Yahya, Structuralism.

Giriş

Yaklaşık 6 asır boyunca varlığını sürdürmüş olan Klasik Türk edebiyatı, alanda verilen eserler yönüyle oldukça güç kazanmıştır. Asırların kültürel birikimini, tarihi, sosyal hayatı, çağın ilimlerini, duyguyu, dinî ilimleri vb. bünyesinde barındıran Klasik Türk edebiyatı, tarihe oldukça güçlü şairler ve eserler kazandırmıştır. Okuyucuya bu kültürel birikimi en etkili biçimde vermek isteyen şairler, şiirlerinde pek çok yönleme başvurmışlardır. Bu yöntemler okurun gönlünde ulaşılabilecek en yüksek hissiyatı verebilmek adına gerek anlam derinliğiyle, okurun görsel hafızasına anlamı işlemek maksadıyla gerek göze hitap ederek, okurun işitsel hafızasına ve zevkine hitap etmek maksadıyla gerek ses ve ritim unsurlarına özen gösterilerek şairler tarafından şiirlerde uygulanmaya çalışılmıştır.

*Arş. Gör., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ORCID: 0000-0001-7909-3139, mervementese@hotmail.com

Günümüzde birçok Klasik Türk edebiyatı araştırmacısı Batı edebiyatlarından etkilenilerek edebiyatımıza kazandırılmış pek çok edebiyat bilimi ile alakalı modern yöntemleri alan araştırmalarında kullanmaya yönelmiştir. Şiirlerde gizlenmiş anlam köşelerini ortaya çıkarabilmek yalnızca hissiyata ve anlama odaklanarak eksik kalmaktadır. Dolayısıyla anlamın en ince çizgilerini sergileyebilmek için alan araştırmacıları tarafından yeni araştırma yöntemlerine başvurulmaktadır. 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren Klasik Türk edebiyatı metinlerinin incelenmesinde Batı'dan kazanılan modern yöntemlere başvurulduğu gözlemlenmiştir. Modernizm, yapısalcı akımlar, gösterge bilimi, anlam bilimi gibi dil bilimsel yaklaşımlar, ontolojik yöntem, yeni eleştiri, biçimcilik gibi yöntemler Klasik Türk edebiyatında uygulanmaya başlanmıştır. Yapısalcılık da bu yöntemlerden biridir.

Dil bilimin kurucularından olan Ferdinand de Saussure'ün ve yapısalcı anlayışın getirdiği yöntemlerle Klasik Türk şiirine farklı bakış açılarıyla yaklaşılmaya başlanmıştır. Kaynaklara bakıldığında gerçeği tek tek nesnelere üzerinden saptamak yerine, nesnelere arasındaki ilişkiler yoluyla saptama yöntemi olarak kabul edilen "yapısalcılık" ile alakalı genel ve kapsayıcı bir tanımın yapılmasının zorluğundan bahsedildiği görülmüştür. Fakat tanımlamalar, bu akımın bir öğretisi yerine bir yöntem olduğu görüşünde birleşmişlerdir. Jean Piaget'e göre; "Yapısalcılık bir yöntemdir, bir öğreti değildir, ancak öğretisel sonuçları çok olmuştur. Bir yöntem olduğundan, uygulanabilirliği kısıtlıdır ve verimliliğinden dolayı başka yöntemlerle birleştirilmiştir." (Piaget, 1999, 129) Yapısalcı yöntem, adından da anlaşılacağı gibi nesnelere yapıya yönelmektedir. Tek bir alana değil, çeşitli bilim dallarına, kültüre, sanata uygulanabilen bir yöntemdir. Konuyla alakalı Berna Moran'ın düşüncelerine değinecek olursak, ona göre; "Yapısalcılık, yüzeydeki birtakım fenomenlerin altında, derinde yatan bazı kuralların ya da yasaların oluşturduğu bir sistemi (yapıyı) aramaktır. Sistemdeki birimler kendi başlarına bir anlam taşımazlar, sistem içinde birbirleriyle olan bağlantılarıdır onlara anlam kazandıran, çünkü ancak o zaman bir sistemin parçası olarak ele alınabilirler." (Moran, 1999, 186) Dolayısıyla buradan da anlaşıldığı gibi bir sistemi oluşturan birimler tek başlarına anlam kazanmayıp ancak sistemi oluşturan diğer birimlerle birlikte anlam kazanmaktadırlar.

Yapısalcılık birbirinden farklı pek çok alanda kullanılan bir yöntemdir. Dil bilim dışında özellikle insanbilim alanında Ferdinand de Saussure'ün, Roman Jakobson'un ve Nikolay Trubestkoy'un çalışmaları bulunmaktadır. Yapısalcılığın en ileri yönetsel uygulamasını ise C. Levi-Strauss matematik ve mantıktan yararlanarak gerçekleştirmiştir. Tüm bunların yanı sıra yapısalcılık, göstergebilim alanında da etkili olmuş, farklı noktalara evrilen çeşitli akımların oluşmasına temel hazırlamıştır. (Vardar, 2002, 209). Yapısalcılığın göstergebilimle olan ilişkisinde yapısalcılar, konuşulan ve yazılan diller dışında, başka gösterge yapılarını ortaya çıkarmakla beraber bunların kurallarını, başka yapılarla olan benzerlik ve farklılıklarını belirlemeye çalışmaktadırlar. Dolayısıyla yapısalcılık, yeni gösterge dizgelerini, yeni dilleri ortaya çıkarmayı amaçlayan bir çalışma alanıdır da denilebilmektedir. (Yücel, 2005, 64)

Edebiyat alanında ise metne yapısalcı bakış açısıyla yaklaşan eleştirmen, metni tarafsız biçimde inceleyip belirli bir metot takip etmektedir. Öncelikle incelenen metin eleştirmen tarafından birim parçalara bölünmektedir. Bu parçalar "anlambilimi, sözdizimi ve söyleyiş biçimi" olarak üçe ayrılmaktadır. Daha sonra metnin kendisine has yönleri tespit edilerek metin eleştirmen tarafından yorumlanmaktadır. (Erdem, 2003, 231)

Bir metni yapısalcı yöntemle inceleyecek olan eleştirmenin Tahsin Yücel'in altı maddede (2005, 10-11) ve Berna Moran'ın dört maddede (1999, 181) özetlediği yönelimlere mutlaka başvurması gerekmektedir. Takip edilecek olan yöntem genellikle yalnızca bir yazarın değil, bütün yazarların önerdiği ve paylaştığı metotların bir karışımı niteliğinde olmaktadır. Tüm bunların yanı sıra Süheyla Bayrav yapısalcı bir araştırmacının izleyeceği yöntemi şu sözlerle özetlemiştir: "Yapısalcı bir araştırmacı bir anlatıyı incelerken; onun oluşumunu, içerdiği öğelerin tarihçesini ya da bütünü betimlemek yerine, o yapının etkin öğelerini bularak hangi anlatımsal söz dizimi kurallarına uyduklarını, nasıl bir bileşim çizelgesi gösterdiklerini, yapısal özelliklerini ve bu yapısal düzenin anlama katkısını belirlemeye çalışır." (Bayrav 1998)

Tüm bu bilgiler doğrultusunda bu çalışmada Şeyhülislâm Yahyâ'nın "dirler" redifli gazeli yapısalcılık bakımından incelenmeye çalışılacaktır. 17. yy şairlerinden olan Şeyhülislâm Yahyâ, daha önceki yüzyıllarda Necâti Bey ve Bâkî tarafından temsil edilen şehir Türkçesi'ni başarıyla devam ettirmiş bir şairdir. Özellikle gazellerindeki duru ve sade Türkçe, çeşitli söz ve anlam sıkıntılarını düşmeden dile hâkim, rahat ve rindce söyleyiş ona çağdaşları arasında en seçkin mertebeyi kazandırmıştır. Şeyhülislâm Yahyâ'nın gazellerindeki en belirgin özellik, ilâhî aşkı yoğun bir şekilde beşerî aşk kisvesi altında işlemiş olmasıdır. Onun eserlerinde tasavvuf şarap, meyhane ve birbirinden güzel sevgililer arasında taşkın bir şuh eda ile ustaca gizlenmiştir. Şiirlerinde mahallî unsurlara da yatkın olan şairin söz sanatlarına fazla düşkün olmadığı gözlemlenmiştir. Aşağıda Şeyhülislâm Yahyâ'nın divanında 84 numaralı gazel olarak yer alan "dirler" redifli gazeli ve yapısalcılık açısından incelemesi yer almaktadır.

1. Şeyhülislâm Yahyâ'nın "Dirler" Redifli Gazelî

1. Lisân-ı ehl-i dilde 'aşka gül-zâr-ı belâ dirler
Cevânun kâmet-i mevzûnına nahl-i cefâ dirler
2. Yakın olmaz güzeller 'âşık-ı mehcûr u şeydâya
El öpmek ârzû itsek ırakdan merhabâ dirler
3. Harâbâtı egerçi görmedük ammâ görenlerden
İşitdük bir neşât-efzâ makâm-ı pür-safâ dirler
4. Niyâz eyle cefadan vâz gelsün cân-ı mahzuna
Seni ey dil gam-ı cânâne ile âşinâ dirler
5. Halâs olmaya gibi 'aşk elinden bir zamân Yahyâ
Yine bî-çâreyi bir dil-rübâya mübtelâ dirler

2. Şeyhülislâm Yahyâ'nın "Dirler" Redifli Gazelinin Günümüz Tükçesine Aktarımı ve Şerhi

1. Lisân-ı ehl-i dilde 'aşka gül-zâr-ı belâ dirler
Cevânun kâmet-i mevzûnına nahl-i cefâ dirler

(Gönül ehlinin lisanında aşka belânın gül bahçesi derler. Genç sevgilinin düzgün boyuna da cefâ fidanı derler).

Beyitte ifade edilene göre gönül dostlarının dilinde "aşk" kavramı kullanılmayarak onun yerine "belâ bahçesi" ifadesi kullanılmıştır. Aynı şekilde "sevgilinin boyu" yerine de "cefâ fidanı" ifadesini kullanmışlardır. Beyitte adeta aşk sıkıntı çekilen bir meydan, sevgili de bu meydanın cefakâr unsuru olarak anılmıştır. Aşkın bir bahçeye, sevgilinin de bir fidana benzetilmesiyle beyitte adeta bir ortam resmedilmiştir denilebilmektedir. Burada "bahçe" ve "fidan" kelimeleri, anlatılana görsellik kazandırmak adına özellikle tercih edilmiştir. Beyitte dikkat çeken bir diğer husus da, şairin sevgili için "cevân" kelimesini kullanmasıdır. Sevgili için kullanılabilecek onca tâbir varken, "cevân" kelimesinin tercih edilmesi elbette sebepsiz değildir. Kelime anlamı olarak cevân; genç, yeni yetme, yaşlı olmayan anlamlarına gelmektedir. Beyitte kullanılan "nahl" kelimesi de, yaşlı olmayan ağaç, fidan anlamındadır. Buna göre, nahl kelimesiyle tenasüp oluşturabilmek için sevgili yerine "cevân" kelimesi kullanımda tercih edilmiştir.

2. Yakın olmaz güzeller 'âşık-ı mehcûr u şeydâya
El öpmek ârzû itsek ırakdan merhabâ dirler

(Güzeller, garip ve divâne âşığa yakın olmazlar. Onların ellerini öpmek isteyince uzaktan merhaba derler).

Beyitte güzellerin garip âşığa yüz vermediğinden bahsedilmektedir. Garip olan âşık güzellerle oturup konuşmak, sohbet etmek istese, bu isteği güzeller tarafından görmezden gelinir ve uzaktan bir merhaba diyerek gülüp geçmektedirler. Beyitte kullanılan "el öpmek" deyimini saygı göstermek anlamında kinayeli bir kullanıma sahiptir. Peki beyitte kastedilen güzeller sadece sevgili anlamında mıdır? Beyitte bu kelime eş, dost, arkadaş, devlet adamı, sultan vb. de kastedilecek biçimde kullanılmıştır. Elinin öpülmesi özelliğinin vurgulanmasıyla saygı gösterilmesi, iltifat edilmesi beklenen herkesi kapsamaktadır. Bir sitem beyiti olduğundan bir öğrenci hocasına, bir derviş şeyhine, bir memur amirine, bir âşık sevdiğine senin bir çayını içmek, seninle yakın olmak, sohbet etmek isterken sen uzaktan merhaba diyerek geçip gidiyorsun anlamında da anlaşılmaktadır.

† Çalışmamızda yer verilen beyitler, Hasan KAVRUK tarafından hazırlanmış olan Şeyhülislâm Yahyâ Divanı'ndan (84 Numaralı Gazel) alınmıştır (bk. Şeyhülislâm Yahyâ Divanı, MEB Yayınları, Ankara 2001).

3. Harâbâtı egerçi görmedük ammâ görenlerden

İşitdük bir neşât-efzâ makâm-ı pür-safâ dirler

(Gerçi meyhaneyi görmedik ama görenlerden işittik. Onun için neşe veren, safa dolu bir makam derler).

Bu beyitte şairin meyhaneyi hiç görmediği fakat görenlerin bahsettiğine göre oranın insana huzur ve neşe veren bir ortam olduğu dile getirilmiştir. Şeyhülislâm Yahyâ'nın Klasik Türk şiirinde kaleme aldığı meyhane ve şarapla ilgili bir çok güzel şiirleri ve hatta "Sâkinâme"si vardır. Bu beyitleri kaleme alan birinin meyhaneye hiç gitmedik, orayı hiç görmedik demesi oldukça şaşkınlık uyandıran bir durumdur. Burada şairin meyhaneye gidip gitmediği meçhuldür. Belki de gittiği hâlde okuyucuya bunu bildirmek istememiştir veya belki de gerçekten hiç gitmemiştir. Sonuçta Klasik Türk şiirinde önemli olan sözü doğru söylemek değil, etkileyici ve güzel söylemek önemlidir. Bir diğer husus da, beyitte meyhanenin özellikle övülerek vurgulanmasıdır. Meyhanenin huzur dolu safâ veren bir ortam olduğu dile getirilmiştir. Bu özelliklere bakıldığında akla ilk gelen veli ve mürsitlerin irşat faaliyetlerinde buldukları tekke ve dergâhlar gibi insana manevî huzur veren mekânlardır. Dolayısıyla burada kullanılan "harâbât" kelimesi, "tekke"yi de temsil edebilmektedir.

4. Niyâz eyle cefadan vâz gelsün cân-ı mahzuna

Seni ey dil gam-ı cânâne ile âşinâ dirler

(Ey gönül, senin sevgilinin gamıyla âşinâ olduğunu söylüyorlar. (Sevgiliye) yalvar da mahzun cânâ cefâ etmekten vazgeçsin).

Bu beyitte anlamın biraz kapalı olduğu görülmektedir. Beyitte şair, Klasik Türk şiirinde benzerine pek rastlanılmayan kişileştirmelere başvurmuştur. Beyitte gönül, gam ve can kişileştirilmiştir. Beyitte geçen şahısları sıralamak gerekirse; sevgili, sevgilinin verdiği gam, gönül, cân, âşıktır. Âşığın gönlü sevgiliden çektiği gam ile daima âşinâdır. Dolayısıyla sevgilinin gamı ile âşığın gönlü arkadaş gibidir. Âşık, Gönül'e şu şekilde seslenmektedir: Ey Gönül. Gam adlı arkadaşına söyle o da efendisi Sevgili'ye yalvarsın, böylece Sevgili, mahzun Can'a zalimlik yapmaktan vazgeçsin". Fakat beyitte şair "vazgeçsin" yerine "vazgelsin" kelimesini kullanmıştır. "Vâz" Farsça bir kelimedir ve geri, yalnız, bırakma vb. anlamlara gelmektedir. Özenin sevgili olduğu bir yerde fiilin "vaz gelsin" olarak kullanılması şair tarafından daha uygun görülmüştür.

5. Halâs olmaya gibi 'aşk elinden bir zamân Yahyâ

Yine bî-çâreyi bir dil-rübâyâ mübtelâ dirler

(Yahyâ, bir süre daha aşkın elinden kurtulamayacağına benzer. O zavallının yine bir güzele mübtelâ olduğunu söylüyorlar).

Beyitte Yahyâ'nın yine bir güzele gönlünü kaptırdığı söylenmektedir. Dolayısıyla bir müddet daha aşkın elinden kurtulamayacağı dile getirilmiştir. Beyitte dikkat çeken bir diğer husus da, "aşkın elinden halâs olmamak" ve "dil-rübâ (gönül kapan)" kelimeleriyle şair tarafından adeta bir tutuklu ve hapishane imajı çizilmeye çalışılmıştır.

3. Gazelin Yapısalılık Açısından İncelenmesi

3.1. Nazım Şekli

Şiirin nazım şekli 5 beyitten oluşan gazeldir. Klasik Türk edebiyatında gazeller genellikle 5, 7, 9 rakamlarında yazılmakla birlikte gazellerin beyit sayısı 3-61 arasında değişmektedir. Nadir de olsa 3 ve 61 beyit olarak kaleme alınmış gazeller de bulunmaktadır. Nitekim Şeyhülislâm Yahyâ Divanı'nda da 3 ve 4 beyitten oluşan gazellere rastlanılmıştır. Şeyhülislâm Yahyâ Divanı'nda da rastlanıldığı gibi bu gazellerin yarım mı kaldıkları, yoksa bazı beyitlerin eksik mi yazıldığı belli değildir.

Şeyhülislâm Yahyâ Divanı'nda toplam 450 gazel bulunmaktadır. Bu gazellerin 2 tanesi 3 beyitten, 6 tanesi 4 beyitten, 400 tanesi 5 beyitten, 17 tanesi 6 beyitten, 21 tanesi 7 beyitten, 1 tanesi 8 beyitten ve 3 tanesi 9 beyitten oluşmaktadır. Aşağıda yer alan tabloda bu sayılar daha net anlaşılmaktadır.

Tablo 1: Şeyhülislâm Yahyâ Divanı'ndaki Gazellerin Beyit Sayıları Dağılımı

Beyit Sayısı	Gazel Sayısı	Tüm Gazeller Arasındaki Yüzdellik Oranı
3 Beyit	2 Gazel	%0,4
4 Beyit	6 Gazel	%1,3
5 beyit	400 Gazel	%88,8
6 Beyit	17 Gazel	%3,7
7 Beyit	21 Gazel	%4,6
8 Beyit	1 Gazel	%0,2
9 Beyit	3 Gazel	%0,6
TOPLAM	450 GAZEL	%100

İncelemekte olduğumuz “dirler” redifli gazel 5 beyitten meydana gelmektedir. Şeyhülislâm Yahyâ Divanı'nda toplam 450 gazelin 400 tanesi 5 beyitten oluşmaktadır. Bu sayıya göre Şeyhülislâm Yahyâ Divanı'nda yer alan 5 beyitlik gazeller, neredeyse %89 gibi bir oranla genel toplam içerisinde açık ara farkla ilk sırada yer almaktadır.

3.2. Gazelin Ses İncelemesi

3.2.1. Vezin

Şeyhülislâm Yahyâ Divanı'nda 84 numaralı gazel olarak yer alan “dirler” redifli gazel Heceze bahrinde *Mefâ'ilûn Mefâ'ilûn Mefâ'ilûn Mefâ'ilûn* aruz kalıbıyla yazılmıştır. Şeyhülislâm Yahyâ Divanı'nda yer alan 450 gazel arasından 92 tanesi bu aruz kalıbında kaleme alınmıştır. Divanda aynı aruz kalıbında yazılmış 2 kaside ve 3 tarih manzumesi de bulunmaktadır. Divanda yer alan tüm gazelerde kullanılan aruz kalıpları sayılarıyla ve yüzdellik oranlarıyla beraber aşağıdaki tabloda verilmiştir. Tablodaki verilerden de anlaşıldığı üzere “dirler” redifli gazelin vezni olan *Mefâ'ilûn Mefâ'ilûn Mefâ'ilûn Mefâ'ilûn* aruz kalıbı Şeyhülislâm Yahyâ Divanı'nda yer alan gazeller arasında en çok tercih edilen ikinci vezin olmuştur.

Tablo 2: Şeyhülislâm Yahyâ Divanı'ndaki Gazellerin Aruz Kalıbı Dağılımı

Aruz Kalıbı	Divanda Aruz Kalıbının Kullanıldığı Toplam Gazel Sayısı	Divanda Kullanılan Aruz Kalıbının Gazellerdeki Yüzdellik Oranı
Fâ'ilâtûn Fâ'ilâtûn Fâ'ilâtûn Fâ'ilûn	131	%29,1
Mefâ'ilûn Mefâ'ilûn Mefâ'ilûn Mefâ'ilûn	92	%20,4
Fe'ilâtûn Fe'ilâtûn Fe'ilâtûn Fe'ilûn	54	%12
Me'ülû Mefâ'ilû Mefâ'ilû Fa'ülûn	48	%10,6
Me'ülû Fâ'ilâtû Mefâ'ilû Fâ'ilûn	43	%9,5
Mefâ'ilûn Fe'ilâtûn Mefâ'ilûn Fe'ilûn	24	%5,3
Müstef'ilûn Müstef'ilûn Müstef'ilûn Müstef'ilûn	18	%4
Müfte'ilûn Fâ'ilûn Müfte'ilûn Fâ'ilûn	8	%1,7
Müstef'ilûn Fa'ülûn Müstef'ilûn Fa'ülûn	5	%1,1
Me'ülû Fâ'ilâtûn Me'ülû Fâ'ilâtûn	5	%1,1
Me'ülû Mefâ'ilûn Me'ülû Mefâ'ilûn	4	%0,8
Me'ülû Mefâ'ilûn Fa'ülûn	3	%0,6
Mefâ'ilûn Mefâ'ilûn Fa'ülûn	3	%0,6
Fe'ilâtûn Fe'ilâtûn Fe'ilûn	2	%0,4
Müstef'ilâtûn Müstef'ilâtûn	2	%0,4
Fa'ülûn Fa'ülûn Fa'ülûn Fa'ül	1	%0,2
Fâ'ilâtûn Fâ'ilâtûn Fâ'ilûn	1	%0,2
Mütefâ'ilûn Fa'ülûn Mütefâ'ilûn Fa'ülûn	1	%0,2
Me'ülû Mefâ'ilûn Mefâ'ilûn Fâ	1	%0,2
Müfte'ilûn Müfte'ilûn Fâ'ilûn	1	%0,2
20 Farklı Aruz Kalıbı	450 Gazel	%100

3.1.1.1. Medd (İmâle-i Memdûd)

Arapça ve Farsça kelimelerde bir uzun/kapalı heceyi veya sonu iki sessiz harfle yahut hemzeyle biten bir heceyi bir uzun/kapalı ve bir kısa/açık olarak iki hece şeklinde okumaktır.

Şeyhülislâm Yahyâ'nın "dirler" redifli gazelinde yalnızca iki sözcükte medd olduğu tespit edilmiştir. Gazelde 2. beyitte "ârzû" kelimesinde ve 4. beyitte "vâz" kelimesinde medd yapılmıştır. 2. ve 4. beyitlerde yer alan meddler aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

2. Ya-kın-ol-maz / gü-zel-ler-'â / şı-k-ı-meh-cûr / u-şey-dâ-yâ
* — — — / * — — — / * — — — / * — — —
E-löp-mek-âr / zû -it-sek / ı-rak-dan-mer / ha-bâ-dir-ler
* — — — / * — — — / * — — — / * — — —
Me-fâ-'î-lün / Me-fâ-'î-lün / Me-fâ-'î-lün / Me-fâ-'î-lün

4. Ni-yâz-ey-le / ce-fâ-dan-vâz / gel-sün-cân / ı-mah-zû-na
* — — — / * — — — / * — — — / * — — —
Se-ni-ey-dil / ga-m-ı-câ-nâ / ne-i-le-â / şı-nâ-dir-ler
* — — — / * — — — / * — — — / * — — —
Me-fâ-'î-lün / Me-fâ-'î-lün / Me-fâ-'î-lün / Me-fâ-'î-lün

3.1.1.2. İmâle

Arapça kökenli bir kelime olan imâle, "çekme, uzatma, bir tarafa eğme" anlamlarına gelmektedir. Aruz terimi olarak ise, kelime içindeki bir sesin aruz ölçüsüne uydurulmak amacıyla uzatılmasına denilmektedir.

Şeyhülislâm Yahyâ'nın "dirler" redifli gazelinin 1. beyitinde "lisân-ı ehl", "dilde", "gülzâr-ı belâ", "kâmet-i mevzûnına", "nahl-i cefâ"; 2. beyitinde "âşık-ı mehcûr"; 3. beyitinde "harâbâtı", "egerçi", "makâm-ı pür-safâ"; 4. beyitinde "eyle", "seni", "gam-ı cânâne", "ile"; 5. beyitinde "olmaya", "gibi", "yine", "b'i-çâreyi", "dil-rübâya" kelimelerinde ve tamlamalarında imâle yapılmıştır. Bu durum aşağıda yer alan tablolarda daha anlaşılır biçimde görülmektedir.

1. Li-sân-ı-ehl / -i-dil-de-'aşk / a-gül-zâr-ı / be-lâ-dir-ler
* — — — / * — — — / * — — — / * — — —
Ce-vâ-nun-kâ / met-i-mev-zû / nı-na-nahl-i / ce-fâ-dir-ler
* — — — / * — — — / * — — — / * — — —
Me-fâ-'î-lün / Me-fâ-'î-lün / Me-fâ-'î-lün / Me-fâ-'î-lün

2. Ya-kın-ol-maz / gü-zel-ler-'â / şı-k-ı-meh-cûr / u-şey-dâ-yâ
* — — — / * — — — / * — — — / * — — —
E-löp-mek-âr / zû -it-sek / ı-rak-dan-mer / ha-bâ-dir-ler
* — — — / * — — — / * — — — / * — — —
Me-fâ-'î-lün / Me-fâ-'î-lün / Me-fâ-'î-lün / Me-fâ-'î-lün

3. Ha-râ-bât-ı / e-ger-çi-gör / me-dük-am-mâ / gö-ren-ler-den
* — — — / * — — — / * — — — / * — — —
İ-şit-dük-bir / ne-şât-ef-zâ / ma-kâm-ı-pür / sa-fâ-dir-ler
* — — — / * — — — / * — — — / * — — —
Me-fâ-'î-lün / Me-fâ-'î-lün / Me-fâ-'î-lün / Me-fâ-'î-lün

4. Ni-yâz-ey-le / ce-fâ-dan-vâz / gel-sün-cân / ı-mah-zû-na
* — — — / * — — — / * — — — / * — — —
Se-ni-ey-dil / ga-m-ı-câ-nâ / ne-i-le-â / şı-nâ-dir-ler
* — — — / * — — — / * — — — / * — — —

Me-fâ-'î-lün / Me-fâ-'î-lün / Me-fâ-'î-lün / Me-fâ-'î-lün

5. Ha-lâs-ol-ma/ya-gi-bi-'aşk/e-lin-den-bir/za-mân-Yah-yâ
* — — — / * — — — / * — — — / * — — —
Yi-ne-bî-çâ / re-yi-bir-dil / rü-bâ-ya-müb / te-lâ-dir-ler
* — — — / * — — — / * — — — / * — — —
Me-fâ-'î-lün / Me-fâ-'î-lün / Me-fâ-'î-lün / Me-fâ-'î-lün

3.1.1.3. Zihâf

Kelime anlamı olarak zihâf, “asıldan uzaklaştırma, zorla ve sürünerek yürüme” anlamlarına gelmektedir. Aruz terimi olarak ise, uzun okunması gereken bir hecenin açık olarak okunmasıyla oluşan aruz kusurudur. Uzun ses ihtiva eden Arapça ve Farsça kelimeleri aruz kalıplarına uydurabilmek adına yapılan bir hatadır. Yalnızca yabancı kelimelerde yapılan zihâf, imâlenin tersidir. Kelimenin kalıbının değiştirilmesi yoluyla uzun hecelerın kısa okunması, kelimenin aslını ve alışılmış âhengini bozmaktadır. Bu kelimeler kulağa da hoş gelmediğinden ötürü zihâf imâleye kıyasla büyük kusur sayılmıştır. Bu sebeple şairler şiirlerinde genellikle zihâf yapmamak için gayret göstermiştir. Şeyhülislâm Yahyâ'nın “dirler” redifli gazelinde de zihâf bulunmamaktadır.

3.1.1.4. Vasl (Ulama)

Sözlük anlamı olarak “birleştime, ulaştırma” demek olan vasl, aruz terimi olarak ise iki kelimenin birleştirilmesi ve birlikte okunmasına denilmektedir. Sessiz harfle biten bir sözcükten sonra sesli harf ile başlayan bir söz gelirse, sondaki sessiz harf ikinci kelimenin sesli harfine bağlanarak okunmaktadır. Klasik Türk şiirinde ulama aruz uygulamasında sıkça kullanılmış ve bu şekilde şiirde âhenk yakalanmıştır. Şeyhülislâm Yahyâ'nın “dirler” redifli gazelinin 2. beyitinde “e^löp^mek” denilirken vasl (ulama) yapılmıştır.

2. Ya-kın-ol-maz /gü-zel-ler-'â /şı-k-ı-meh-cûr/u-şey-dâ-yâ
* — — — / * — — — / * — — — / * — — —
E-löp-mek-âr / zû -it-sek / ı-rak-dan-mer / ha-bâ-dir-ler
* — — — / * — — — / * — — — / * — — —
Me-fâ-'î-lün / Me-fâ-'î-lün / Me-fâ-'î-lün / Me-fâ-'î-lün

Şeyhülislâm Yahyâ'nın gazelinde yer alan aruz unsurlarının beyitlere göre dağılımı aşağıdaki gibidir.

Tablo 3: Gazeldeki Aruz Vezni Unsurlarının Dağılımı

Beyitler	Medd	İmâle	Zihâf	Vasl
1. Beyit		6		
2. Beyit	1	1		1
3. Beyit		3		
4. Beyit	1	5		
5. Beyit		6		
Toplam	2	21	0	1

Yukarıdaki tablodan da anlaşıldığı gibi Şeyhülislâm Yahyâ'nın “dirler” redifli gazelinde en fazla imâleye (21 adet) rastlanmıştır. Daha sonra medd (2 adet) ve vasl (1 adet) gelmektedir. Zihâf hiç yoktur. Büyük farkla yoğunluğun imâlede olduğu tespit edilmiştir.

3.2.2. Redif ve Kafiye

Klasik Türk şiirinde mısra sonlarında simetrik olarak kullanılan söz tekrarlarına “redif”, ses tekrarlarına ise “kafiye” denilmektedir. Kafiye sadece benzer ses birimlerinin düzenli tekrarlanması olarak görmek oldukça eksik bir bakış açısı olacaktır. Çünkü kafiye unsurları bakımından aynı zamanda beyit içinde anlamsal bütünlüğü de zorunlu kılmaktadır. Divan şiirinde kafiye kullanımını büyük ölçüde gelenek belirlemiş, bu anlayışta kafiye daha çok göze hitap etmiştir. Aynı zamanda şiirde kullanılan nazım şekli de

kafiyeyi belirleyen unsurlardan olmuştur. Kafiyenin bütünleştiricisi olan redif ise şiirde ses ve anlamın adeta odak noktasıdır. Redifi belirleyen bir diğer unsur ise şiirin konusu ve türüdür. Kelime şeklinde olan rediflerle şiirin konusu arasında mutlaka bir ilişki vardır. Redifi şiirin konusu belirlemiştir. Klasik Türk şiirinde kullanılan redifler genellikle Türkçe kelimelerden oluşmaktadır.

Şeyhülislâm Yahyâ'nın gazelinde ise redif "dirler"dir. Kafiye ise "-â" sesinden oluşmaktadır ve dolayısıyla yarım kafiye'dir.

3.2.3. Ünlü ve Ünsüzler

Bir gazelin yapısalılık açısından incelenmesinde dikkat çekecek bir diğer husus da şiirde kullanılan ünlü ve ünsüz seslerin durumudur. Ünlü sesler kalın ve ince oluşlarına göre, ünsüz sesler ise sürekli ve süreksiz oluşları yönüyle incelenmeye çalışılmıştır.

3.2.3.1. Kalın ve İnce Oluşuna Göre Ünlüler

Kalın ünlüler ağız boşluğunun gerisinde oluşan ünlülerdir (a, ı, o, u). Bu ünlülere "art ünlüler" de denilmektedir. İnce ünlüler ise ağız boşluğunun ön kısmında oluşan ünlülerdir (e, i, ö, ü). Aşağıdaki tabloda gazelde yer alan ünlülerin durumu beyitlere göre detaylıca verilmiştir.

Tablo 4: Gazeldeki Ünlülerin Kalın ve İnce Oluşlarına Göre Dağılımı

Beyit	Kalın/İnce Ünlüler	Sayı	Yüzdelik Oran
1. Beyit	Kalın (a, ı, o, u)	14	9,03
	İnce (e, i, ö, ü)	17	10,9
2. Beyit	Kalın (a, ı, o, u)	18	11,6
	İnce (e, i, ö, ü)	13	8,3
3. Beyit	Kalın (a, ı, o, u)	12	7,7
	İnce (e, i, ö, ü)	19	12,2
4. Beyit	Kalın (a, ı, o, u)	15	9,6
	İnce (e, i, ö, ü)	16	10,3
5. Beyit	Kalın (a, ı, o, u)	14	9,03
	İnce (e, i, ö, ü)	17	10,9
TOPLAM	Kalın (a, ı, o, u)	73	47,09
	İnce (e, i, ö, ü)	82	52,90

Yukarıdaki tabloda gösterilen bilgilere bakıldığında gazelde kalın ünlüler bakımından en fazla yüzdelik orana sahip beyit 2. beyit (18 adet), ince ünlüler bakımından en fazla yüzdelik orana sahip beyit ise 3. beyittir (19 adet). Sonuç olarak gazelde ince ünlülerin kalın ünlülerden daha fazla kullanıldığı tespit edilmiştir.

3.2.3.2. Sürekli ve Süreksiz Oluşuna Göre Ünsüzler

Şiirlerde yer alan sürekli ve süreksiz ünsüzler kelimelerin telaffuz sürelerini değiştirdiğinden şiirin âhengine etki etmektedir. Süreksiz ünsüzlerde bir çırpıda çıkan sesin devamlılığı söz konusu değilken, sürekli seslerde devamlılık hâkimdir. Bu durum da aruz ölçüsüne bağlı kaleme alınan âhengin en önemli unsurlarından biri olduğu Klasik Türk şiirini büyük oranda etkilemektedir. Dolayısıyla şiirlerde yer alan sürekli ve süreksiz ünsüzlerin yoğunluk durumu önem arz etmektedir. Aşağıdaki tabloda gazelde yer alan ünsüzlerin durumu beyitlere göre detaylıca verilmiştir.

Tablo 5: Gazeldeki Ünsüzlerin Sürekli ve Süreksiz Oluşlarına Göre Dağılımı

Beyit	Sürekli/Süreksiz Ünsüzler	Sayı	Yüzdelik Oran
1. Beyit	Sürekli (fghjlmnrssvzyz)	30	14,6
	Süreksiz (bcçdgkpt)	11	5,3
2. Beyit	Sürekli (fghjlmnrssvzyz)	29	14,1
	Süreksiz (bcçdgkpt)	12	5,8
3. Beyit	Sürekli (fghjlmnrssvzyz)	25	12,1
	Süreksiz (bcçdgkpt)	17	8,2
4. Beyit	Sürekli (fghjlmnrssvzyz)	30	14,6
	Süreksiz (bcçdgkpt)	8	3,9
5. Beyit	Sürekli (fghjlmnrssvzyz)	30	14,6
	Süreksiz (bcçdgkpt)	13	6,3
TOPLAM	Sürekli (fghjlmnrssvzyz)	144	%70,2
	Süreksiz (bcçdgkpt)	61	%29,8

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi beyitte yer alan sürekli ünsüzler süreksiz ünsüzlere göre çok fazladır. Toplam 5 beyitten oluşan gazelin 3 beyiti en yüksek sürekli ünsüz oranına sahiptir. En fazla süreksiz ünsüz sayısına sahip olan beyitte yer alan süreksiz ünsüz sayısı, sürekli ünsüzlerin en yüksek oranının neredeyse yarısı kadardır. Dolayısıyla gazele %70 gibi bir oranla sürekli ünsüzler hâkimdir denilebilmektedir.

3.2.4. Ses ve Söz Tekrarları

Klasik Türk şiirinde redif ve kafiye dışında da ses ve söz tekrarlarıyla şiirde âhenk oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu tekrarlar yalnızca âhenk sağlamakla kalmayıp, anlama vurgu yapmak, söze hareket katmak ve duygulara sükûnet getirmek için de kullanılmıştır. Gazelin tüm beyitlerinde rastlanılan ses tekrarları beyitlere göre sayılarıyla aşağıda verilmiştir.

Tablo 6: Gazeldeki Ses Tekrarlarının Beyitlere Göre Dağılımı

Beyit	Ses Tekrarı
1. Beyit	-a sesi 10, -e sesi 9, -l sesi 8 defa
2. Beyit	-a sesi 10, -e sesi 9, -l sesi 5 defa
3. Beyit	-a sesi 11, -r ve -e sesi 9, -m sesi 5 defa
4. Beyit	-a sesi 12, -n ve -e sesi 9, -i sesi 6 defa
5. Beyit	-a sesi 13, -i sesi 10, -l ve -y sesi 6 defa

Yukarıdaki tabloya göre en fazla rastlanılan ses tekrarı “-a” sesi olmuştur. Tabloda değinilen ses tekrarlarının haricinde “bir” ve “dil” kelimeleri gazelde 3 defa, “-dan” eki 4 defa, “-me, -ma” olumsuzluk eki de 3 defa kullanılmıştır. Tüm bunların haricinde ses ve söz tekrarları arasında kafiye ve redif de yer almaktadır. Bu konuya kafiye ve redif bahsinde ayrıca değinilmiştir.

3.3. Gazelin Sözdizimi İncelemesi

3.3.1. Gazeldeki Kelimelerin Kökenleri

Gazeldeki kelimeler kökenleri bakımından incelenmiş, her beyitte yer alan Türkçe, Arapça ve Farsça kelimelerin rakamları aşağıdaki tabloda verilmiştir. Gazelde toplam 26 adet Türkçe kökenli, 24 adet Arapça

kökenli ve 17 adet Farsça kökenli kelime tespit edilmiştir. Çoğunlukla Türkçe ve Arapça kökenli kelimelerin gazelde yer aldığı anlaşılmaktadır.

Tablo 7: Gazeldeki Kelimelerin Kökenlerine Göre Dağılımı

Beyit	Türkçe	Arapça	Farsça
1. Beyit	2	8	3
2. Beyit	7	4	2
3. Beyit	5	5	3
4. Beyit	5	3	7
5. Beyit	7	4	2
TOPLAM	26	24	17

3.3.2. Gazelde Yer Alan Tamlamalar

Aşağıdaki tabloda da detaylı olarak görüldüğü gibi gazelde iki kelimededen oluşan tamlamalar toplam 5 tane, üç kelimededen oluşan tamlamalar ise toplam 3 tanedir. Tamlamaların %62,5'u iki kelimededen, %37,5'u ise üç kelimededen oluşmaktadır. Gazelde yer alan isim ve sıfat tamlamaları Farsça dil bilgisi kurallarına göre oluşturulmuştur.

Tablo 8: Gazelde Yer Alan Tamlamalar

İki Kelimededen Oluşan Tamlamalar	Üç Kelimededen Oluşan Tamlamalar
Gülzâr-ı belâ	Lisân-ı ehl-i dil
Kâmet-i mevzûn	'Âşık-ı mecrûh u şeydâ
Nahl-i cefâ	Makâm-ı pür-safâ
Cân-ı mahzûn	
Gam-ı canâne	

3.3.3. Gazeldeki Cümle Çeşitleri

Şeyhülislâm Yahyâ'nın "dirler" redifli gazeline toplam 11 cümle tespit edilmiştir. Bu cümlelerin hepsi fiil cümlesi olup, gazelde isim cümlesi hiç yer almamaktadır. Cümlelerden 3 tanesi olumsuz 8 tanesi olumludur. Olumsuz cümlelerin 2 tanesinde devrik cümle tercih edilmiş olup, diğer cümlelerin öğeleri kurallı biçimde oluşmuştur. Sadece olumsuz cümlelerde devrik yapının kullanılmış olması, şairin anlama dikkat çekmek için bu yola başvurduğunu göstermektedir.

Tablo 9: Gazelde Yer Alan Cümle Çeşitleri

Beyit	Cümle Sayısı	Yüklem Türüne Göre	Anlamına Göre	Ögelerin Dizilişine Göre
1. Beyit	2	Fiil	Olumlu	Kurallı
		Fiil	Olumlu	Kurallı
2. Beyit	2	Fiil	Olumsuz	Devrik
		Fiil	Olumlu	Kurallı
3. Beyit	3	Fiil	Olumsuz	Kurallı
		Fiil	Olumlu	Kurallı
		Fiil	Olumlu	Kurallı
4. Beyit	2	Fiil	Olumlu	Devrik
		Fiil	Olumlu	Kurallı
5. Beyit	2	Fiil	Olumsuz	Devrik
		Fiil	Olumlu	Kurallı

Sonuç

Klasik Türk Edebiyatı metinlerinin daha iyi anlaşılabilmesi için araştırmacının eskiden günümüze değin başvurduğu temel yöntem olan şerh metodunun yanında, artık günümüzde Batı'dan edebiyatımıza girmiş olan farklı araştırma yöntemleri de kullanılmaktadır. Modernizm, yapısalcı akımlar, gösterge bilimi, anlam bilimi gibi dil bilimsel yaklaşımlar, ontolojik yöntem, yeni eleştiri, biçimcilik gibi yöntemler Klasik Türk edebiyatında uygulanmaya başlanmıştır. Yapısalcılık da bu yöntemlerden biridir. Yapısalcı yöntemde

edebî bir metnin etkin öğeleri bulunarak bu öğelerin hangi anlatımsal söz dizimi kurallarına uydukları, nasıl bir bileşim çizelgesi gösterdikleri, yapısal özellikleri ve bu yapısal düzenin anlama katkısı belirlenmeye çalışılmaktadır. Bu çalışmada bu yöntem ışığında incelemiş olduğumuz Şeyhülislâm Yahyâ'nın "dirler" redifli gazelinde öncelikle nazım şekli bahsine değinilmiş, gazelin nazım şeklinin şairin divanında yer alan gazelerde %88,8 gibi bir oranla en çok kullandığı nazım şekli olduğu tespit edilmiştir. Gazelin aruz vezninin %20,4 oranıyla divanda yer alan gazeller arasında en sık kullanılan ikinci aruz vezni olduğu belirlenmiştir. Bu durum şairin genel anlamda gazelerinde kullandığı şekil özelliklerini anlayabilmemiz için bu durumu güzel yansıtabilecek bir örnek gazel seçildiğini göstermektedir. Gazelde aruz kusurlarından 2 medd, 21 imâle ve 1 ulama tespit edilmiştir. Gazelin redif ve kafiye bilgisine değinildikten sonra, ünlüler kalın ve ince oluşlarına, ünsüzler ise sürekli ve süreksiz oluşlarına göre incelenmiştir. Gazelde ince ünlüler ve %70 gibi bir oranla sürekli ünsüzler daha fazla kullanılmıştır. Gazelin ses ve söz tekrarlarına yer verildikten sonra, kelimelerin köken bilgisine değinilmiştir. Gazelde 26 Türkçe, 24 Arapça, 17 Farsça kökenli sözcük olduğu tespit edilmiştir. Gazeldeki tamlamaların durumuna da değinilmesinin ardından son olarak gazelde yer alan cümleler yüklemlerine, anlamlarına ve öğelerin dizilişine göre değerlendirilmiştir. Örneğin, olumsuz cümlelerde şairin devrik cümle kullanmış olmasını bilinçsiz bir tesadüf olarak görmek imkânsızdır. Şairin açık bir şekilde şiirin anlamıyla örtüşen yapıları özellikle tercih ettiği bu örnek vesilesiyle yapısalılık yöntemiyle açıklanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın Klasik Türk şiiri araştırmalarına yeni yaklaşımlar bahsine bir nebze olsun katkı sağlaması hedeflenmektedir.

KAYNAKÇA

- Akün, Ömer Faruk (1994). Divan Edebiyatı. *TDV İslam Ansiklopedisi*. (c., 9 ss. 389-427). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Bayrav, Süheyla (1998). *Yapısal Dilbilim*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Dilçin, Cem (1991). Fuzûlî'nin Bir Gazelinin Şerhi ve Yapısal Yönden İncelenmesi. *Türkoloji Dergisi*, C.9. Ankara.
- Erdem, Mehmet Dursun (2003). Dilbilimsel Eleştiri. *Hece Eleştiri Özel Sayısı*, S. 6, s. 231.
- Genç, İlhan (2014). *Edebiyat Bilimi*. İzmir: Kanyılmaz Matbaacılık.
- İpekten, Haluk (2010). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kaplan, Orhan (2014). Nedim'in "Müstün Nesin" Redifli Gazelinin Şerhi Ve Gazelde Dikkat Çeken Bazı Yapısal Özellikler. *Turkish Studies*. S. 9/3, s. 811-831.
- Kavruk, Hasan (2001). *Şeyhülislâm Yahyâ Divanı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Moran, Berna (1999). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Okuyucu, Cihan (2010). *Divan Edebiyatı Estetiği*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Onay, Ahmet Talat (2009). *Açıklanmalı Divan Şiiri Sözlüğü (Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzâhu)*. (Haz. Prof.Dr. Cemal Kurnaz). İstanbul: H Yayınları.
- Piaget, Jean (1999). *Yapısalcılık*. Çev. Ayşe Şirin Okyayuz Yener, Ankara: Doruk Yayınevi.
- Saraç, M.A. Yekta (2010). *Klâsik Edebiyat Bilgisi (Belâgat)*. İstanbul: Bilimevi Basın Yayın Ltd. Şti.
- Vardar, Berke (2002). *Açıklanmalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yayınevi.
- Yücel, Tahsin (2005). *Yapısalcılık*. İstanbul: Can Yayınları.